

Nr 93

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469); given Stockholms slott den 26 februari 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469).

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att den som beretts plats på ålderdomshem skall få viss valfrihet i fråga om sin kyrkobokföring. Kyrkobokföringen skall sålunda ske antingen i den församling där ålderdomshemmet ligger eller i den församling där han var kyrkobokförd innan han kom i åtnjutande av vård eller tillsyn i ålderdomshem.

Förslag
till
Förordning
om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469)

Härigenom förordnas *dels* att i 14 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 skall införas ett nytt moment, betecknat 5 mom.¹, av nedan angiven lydelse, *dels* att 14 § 6 mom. samma förordning² skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

14 §.

5 m o m. Den som beretts plats i ålderdomshem i annan församling än den, där han rätteligen var eller bort vara kyrkobokförd när han kom i åtnjutande av vård eller tillsyn i sådant hem, äger vara kyrkobokförd i sistnämnda församling.

Om särskilda skäl föreligga, må den som beretts plats i ålderdomshem och är kyrkobokförd i den församling där ålderdomshemmet är beläget, utan hinder av bestämmelserna i 13 § 1 mom. tredje stycket bokföras på annan fastighet i församlingen. Är den som beretts plats i ålderdomshem kyrkobokförd i annan församling, må han bokföras på den fastighet där han förut var bokförd eller under rubrik å församlingen skrivna eller, om särskilda skäl föreligga, på annan fastighet.

6 m o m. Intages någon å sjukvårdsinrättning eller ålderdomshem eller å förbättrings-, uppfostrings-, tvångsarbets- eller straffanstalt, medför detta ej förändring i avseende å hans kyrkobokföring, såvida icke under tiden sådana förhållanden inträffa, att han på grund därav bort, därest han ej varit intagen å inrättningen eller anstalten, annorstädes kyrkobokföras. I fråga om kyrkobokföring av den som villkorligt el-

6 m o m. Intages någon i sjukvårdsinrättning eller i ungdomsvårdsskola, fångvårds- eller arbetsanstalt, medför detta ej förändring med avseende på hans kyrkobokföring, såvida icke under tiden sådana förhållanden inträffa, att han på grund därav bort, därest han ej varit intagen i inrättningen eller anstalten, annorstädes kyrkobokföras. I fråga om kyrkobokföring av den som villkorligt frigivits eller utskri-

¹ Förutvarande 14 § 5 mom. upphävt se 1950:41.

² Senaste lydelse av 14 § 6 mom. se 1960:36.

(Nuvarande lydelse)

ler på prov frigivits eller utskrivits från fångvårdsanstalt skall under prøvotiden så anses som vore han fortfarande intagen å anstalten.

(Föreslagen lydelse)

vits från fångvårds- eller arbetsanstalt eller som efter dom å ungdomsfängelse eller internering överförts till vård utom anstalt skall under prøvotiden eller under vården utom anstalt så anses som om han fortfarande vore intagen i anstalten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1965.

Den som före förordningens ikraftträdande beretts plats i ålderdomshem äger påkalla att de nya bestämmelserna tillämpas på honom.

*Utdrag av protokollet över finansärenden hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 26 februari 1965.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *kyrkobokföring av den som beretts plats på ålderdomshem* samt anför.

Inledning

I motioner vid 1960 års riksdag påtalades vissa olägenheter som uppkom genom att pensionärer på ålderdomshem i annan församling än hemförsamlingen enligt då gällande bestämmelser skulle kyrkobokföras och mantalsskrivas på ålderdomshemmet. För att avhjälpa dessa olägenheter föreslog motionärerna, att pensionärerna skulle få behålla sin tidigare kyrkobokförings- och mantalsskrivningsort. På förslag av L³U 1960:3 (rskr 77) upptogs därför ålderdomshem bland de i 14 § 6 mom. folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469) uppräknade inrättningarna. Intagning på sådan inrättning medför sålunda ej ändring i kyrkobokföringen. Författningsändringen (1960:36) trädde i kraft den 1 juli 1960.

De nya bestämmelserna ha emellertid lett till vissa tolkningssvårigheter. Särskilt tveksamt är om pensionärerna äger valfrihet i fråga om sin kyrkobokföringsort.

På grund härav har i april 1964 inom finansdepartementet upprättats en *promemoria angående folkbokföring av pensionärer på ålderdomshem* (Stencil Fi 1964:2). I promemorian föreslås viss valfrihet för pensionärerna i fråga om deras kyrkobokföring.

Efter remiss har *yttranden* över departementspromemorian avgetts av kammarrätten, statistiska centralbyrån, länsstyrelserna i Kristianstads, Kopparbergs och Västerbottens län, kyrkobokföringsinspektörerna i Skara stifts andra inspektionsområde, Växjö stifts första inspektionsområde och Karlstads stift samt ordföranden i uppboordsorganisationskommittén.

Remissinstanserna har med ett undantag tillstyrkt de i promemorian framlagda förslagen. Det vid promemorian fogade författningsförslaget torde få fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.

Innan jag går närmare in på den i promemorian behandlade frågan vill jag erinra om att 1961 års riksdag funnit en författningsändring motiverad beträffande ett näraliggande spörsmål, nämligen mantalsskrivning av patienter i familjevård. Riksdagen ansåg det olämpligt att såsom ofta sker i praxis mantalsskriva sådana patienter på den ort där familjevårdhemmet ligger (L³U 1961: 12, rskr 151). Senare har även styrelsen för Nykterhetsvårdens Anstaltsförbund i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt författningsändring i samma fråga.

För närvarande pågår inom centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden utredning i syfte att modernisera folkbokföringsförordningen. Därvid avses även bosättningsbegreppet skola överses. Vilka regler som bör gälla för mantalsskrivning av patienter i hemsjukvård är i hög grad beroende av utformningen av bosättningsbegreppet. Jag är därför inte beredd att nu upptaga denna fråga till närmare övervägande.

Gällande rätt m. m.

Enligt 36 § folkbokföringsförordningen (FBF) skall fysisk person mantalsskrivas i det distrikt och på den fastighet, där han den 1 november förrättningsåret rätteligen skall vara kyrkobokförd. Vad i det följande sägs om en persons kyrkobokföring gäller därför även hans mantalsskrivning. Som huvudregel gäller enligt 13 § 1 mom. första stycket FBF att envar skall kyrkobokföras i den församling där han är bosatt. I tredje stycket av samma mom. stadgas vidare som ett andra led i huvudregeln, att envar skall kyrkobokföras på den fastighet där han är bosatt. Den som inte är bosatt på någon fastighet i församlingen skall i regel bokföras under rubrik »å församlingen skrivna». Den i sammanhanget relevanta motsvarigheten till sistnämnda rubrik benämnes vid mantalsskrivningen »å kommunen skrivna».

Enligt 13 § 2 mom. FBF skall — med vissa undantag som nu inte är aktuella — en person anses bosatt på den fastighet där han regelmässigt vistas. Från huvudregeln att envar skall kyrkobokföras där han är bosatt göres undantag i 14 § 6 mom. FBF för den som intages på sjukvårdsinrättning eller ålderdomshem eller på förbältrings-, uppfostrings-, tvångsarbets- eller straffanstalt. Sådan intagning medför ej ändring beträffande den intagnes kyrkobokföring, såvida det inte under tiden inträffar sådana förhållanden, att han på grund därav bort kyrkobokföras på annan ort, om han inte varit intagen på inrättningen eller anstalten. Slutligen må nämnas att 14 § 1—4 mom. FBF innehåller vissa valfrihetsbestämmelser som inte torde vara aktuella beträffande pensionärer på ålderdomshem.

Frågans tidigare behandling

För personer som är intagna på ålderdomshem fanns ursprungligen inga särskilda bestämmelser i FBF. De skulle alltså mantalsskrivas där de var bosatta, dvs. på ålderdomshemmet, även om de före intagningen varit mantalsskrivna i annan kommun.

Genom ett utslag av kammarrätten år 1950 blev ett antal personer, som var intagna på ett kommunalt ålderdomshem där vårdavgiften täcktes av deras folkpensioner, mantalsskrivna på hemmet för år 1949. Grunden torde ha varit att de ansågs där bosatta. Samma år upphävdes 14 § 5 mom. FBF — den s. k. fattigvårdsregeln — dock ej med verkan för mantalsskrivningen för år 1950 eller tidigare år. Något hinder för att genomgående anse vistelse på ålderdomshem såsom sådan bosättning, som skall föranleda kyrkobokföring och mantalsskrivning, förelåg därefter inte enligt vare sig 14 § 5 eller 6 mom. FBF. Frågan om undantag från denna regel väcktes emellertid redan år 1950. Socialvårdskommitténs då avgivna betänkande med förslag till lag om socialhjälp innehåller förslag till ändring av 14 § 6 mom. FBF.

Uttalanden i denna fråga gjordes vid 1955 års riksdag, i anslutning till prop. 1955: 177 med förslag till lag om socialhjälp, och vid 1956 års riksdag med anledning av motion. Både ekonomiska och humanitära skäl anfördes. I utlåtande (L³U 1956: 12) gav tredje lagutskottet en sammanfattning. Spörsmålen gällde fall, då vårdtagare från en kommun mottagits och följaktligen mantalsskrivits på ålderdomshem beläget i annan kommun. Den senare kommunen skulle enligt socialhjälpslagen slutligen få bära kostnaden för samtliga vårdtagare på hemmet. Mantalsskrivningsorten bestämde vidare vilken kommun som skulle svara för kommunandelen i de inkomstprövade folkpensionerna. Detta hade befarats kunna medföra svårigheter att få till stånd ålderdomshem, gemensamma för flera kommuner, eller göra det svårare för en kommun att få en annan kommuns samtycke till att bygga ålderdomshem i den andra kommunen eller inackordera vårdtagare i ett där beläget ålderdomshem. Häremot hade invänts, bl. a. av andra lagutskottet (L²U 1955: 39), att svårigheterna i praktiken kunde lösas av de berörda kommunerna genom överenskommelser, förbundsordning för gemensamt ålderdomshem eller inackorderingsavtal. Vad beträffar de humanitära skälen för en ändring hade bl. a. Växjö domkapitel i skrivelse i december 1954 till Kungl. Maj:t anfört, »att det icke vore tilltalande, att äldre personer tvångsvis skulle slitas från samhörigheten med sin gamla hemförsamling, att vid jordfästning i den gamla hemförsamlingen kantor och kyrkovaktmästare icke vore skyldiga att tjänstgöra utan särskild ersättning osv.». Vidare hade av socialvårdskommittén anförts, att åldringarna skulle mista sin rösträtt i sin tidigare hemkommun.

Utskottet slutade med att hänvisa till pågående utredning och tog där-

för ej slutlig ställning till frågan, hur mantals- och kyrkoskrivning av vårdtagare på ålderdomshem borde ske, men gjorde följande uttalande, som utskottet sedan åberopade även år 1960: »Emellertid anser utskottet frågan ha så stor känslomässig betydelse för gamla vårdtagare, att vid dess slutliga avgörande stor vikt bör fästas vid de humanitära synpunkterna, oavsett att ett sådant betraktelsesätt måhända står i strid med en genomgående tanke i gällande folkbokföringsförordning, att hänsyn ej skall tagas till de folkbokfördas personliga önskemål. Några övertygande skäl av praktisk natur mot att, såsom socialvårdskommittén i sitt betänkande med förslag till lag om socialhjälp föreslagit, jämställa ålderdomshem med sjukvårdsinrättning i 14 § 6 mom. FBF — — — synes hittills icke ha blivit förebragta.»

I de likalydande motionerna 1960: I: 128 och II: 153 ställdes de humanitära synpunkterna helt i förgrunden. Efter en inledande orientering om praxis i fråga om kyrko- och mantalsskrivning av vårdtagare på ålderdomshem anförde motionärerna följande.

Gentemot detta förfarande torde ingen invändning kunna resas därest vederbörande pensionärer inte har någon som helst fast anknytning med sin hemsocken, alltså saknar fastighet, bostad, lägenhet, bohag och möblerat rum hos någon son eller dotter eller liknande. Dock kan även under sådana omständigheter skäl anföras för att åldringar, som bott större delen av sitt liv inom samma hemsocken, själva finge uttala sitt önskemål om kyrkoskrivningsort och i förekommande fall uttaga sitt flyttningsbetyg.

Direkt inhumant synes emellertid kammarrättens ovan anförda utslag kunna verka, när det gäller åldringar, som i sin hemsocken har egen lägenhet, men som inte längre på grund av sin ålder, särskilt vintertid, kan beboda denna. Nu är det mycket vanligt, att just sådana gamla under några korta vintermånader flyttar till ålderdomshemmet, som kanske ligger i grannsocknen, och det är väl icke mer än naturligt, att de har svårt att inse, varför detta tillfälliga uppbrott från hemmet skall medföra, att de till och med emot deras uttryckligt uttalade önskan måste skrivas i den kommun eller den socken, där ålderdomshemmet är beläget.

För många av dessa gamla uppfattas kyrko- och mantalsskrivningen i den nya socknen som om de ryckts upp med rötterna, och då för många av dem deras jordafärd mänskligt sett kan vara nära förestående, ser de med vemod och sorg, att det inte blir själarिंगning i »deras» kyrka och församling, och att de kanske till och med som främlingar skall jordas i sin församlings kyrkogård.

Den tragedi, som det för många pensionärer med eget hem innebär att tvångsvis kyrko- och mantalsskrivas på ålderdomshem, skulle kunna undvikas, därest bland i 14 § 6 mom. FBF angivna inrättningar även nämndes ålderdomshem — — —.

Tredje lagutskottet (L³U 1960:3) åberopade jämte motionärernas sin egen sakmotivering från år 1956 men fann nu ej anledning att längre avvaktla ytterligare förslag. På utskottets tillstyrkande antog riksdagen (rskr 77) därefter för sin del den sedermera av Kungl. Maj:t utfärdade förordningen den 18 mars 1960 (nr 36) genom vilken 14 § 6 mom. FBF fr. o. m. den 1 juli 1960 har sin nuvarande ordalydelse.

Tolknningen av den nya bestämmelsen berördes i en interpellation av herr Fredriksson i riksdagens andra kammare hösten 1963. Interpellanten ansåg att pensionärerna borde ha valrätt mellan den församling där ålderdomshemmet är beläget och den församling där de tidigare skrivits. Den ovillkorliga kvarskrivningen i den tidigare församlingen hade skapat olägenheter bl. a. då pensionär skulle utöva sin rösträtt. Särskilt gällde detta pensionärer, som måst skrivas på församlingen. Enligt interpellanten hänfördes de nämligen alltid till kommunens sista valdistrikt, vars vallokal ofta låg långt från pensionärens tidigare bostad och den plats där han förut röstat. Härtill kom att uppgift om pensionärens nya adress ofta saknades i längden. Eftersom valförrättaren hade stora svårigheter att spåra upp pensionären blev resultatet därvid att denne inte fick röstkort och således inte visste var han skulle kunna utöva sin rösträtt.

I mitt svar den 13 december 1963 framhöll jag bl. a. att frågan om sådan valrätt var en tolkningsfråga som ännu inte prövats i sista instans och att lagstiftningens innehåll alltså var oklart på denna punkt.

Departementspromemorian

Allmän motivering

Efter en redogörelse för frågans tidigare behandling förklaras i promemorian att den nya bestämmelsen i 14 § 6 mom. FBF rörande ålderdomshem kom under inflytande av en redan utbildad praxis, gällande övriga där uppräknade anstalter och inrättningar. Detta har gett upphov till olika tolkningar. Enligt en mening medför sammanhanget, att även ålderdomshemmen blivit sådana anstalter, som de intagna inte kan vara kyrko- och mantalsskrivna på. Följden har blivit, att man inte endast ansett sig förhindrad att skriva nyintagna på ålderdomshem utan även överfört åldringar, som redan skrivits på hemmet, till uppslag för rubriken å församlingen skrivna. Till följd av en annan åsikt har på vissa håll uppkommit en kategoriklyvning, så att de som intagits före men ej de som intagits efter halvårsskiftet 1960 ansetts kunna vara kyrko- och mantalsskrivna på ålderdomshem. I förekommande fall skrivs därvid nyintagna på församlingen. Slutligen finns det företrädare för den inställningen, att pensionärer inte bör skrivas på församlingen utan på ålderdomshemmet i sådana fall, där de inte har anknytning till någon annan fastighet som de kan skrivas på.

I fråga om tillämpligheten av 1960 års lagstiftning uttalas i promemorian att stadgandet synes vara tillämpligt på dem som fr. o. m. den 1 juli 1960 blir intagna. Beträffande de då redan intagna kan emellertid enligt promemorian samma humanitära skäl anföras. Att det tydligen inte ansågs nödvändigt att meddela övergångsbestämmelser kan möjligen, heter det vidare i promemorian, ha den förklaringen att lagrummet antogs ge pensionärerna valfrihet.

I promemorian behandlas därefter begreppen kyrkobokföringsort, kyrkobokföringsfastighet, skrivning under rubrik och fiktiv flyttning.

Vad först angår kyrkobokföringsort får det enligt promemorian anses vara en vedertagen uppfattning, att det är en form av verklig bosättning som ålderdomshemmen bjuder pensionärerna. Enligt prop. 1946: 255 (s. 155) med förslag till folkbokföringsförordning anslöt sig departementschefen till folkbokföringskommitténs uppfattning, att även sådan anstaltsvistelse som ursprungligen avsetts i 14 § 6 mom. FBF är bosättning och att 14 § 6 mom. därför stadgar undantag från huvudregeln att envar skall kyrkobokföras där han är bosatt. Såvitt angår de ursprungligen avsedda anstalterna torde detta undantag ej ha uppfattats fakultativt, så att det kunde bero av någons fria val eller myndighets diskretionära prövning, om den intagne skulle kyrkobokföras i anstaltsorten eller annan ort. Såsom framgår av det tidigare återgivna interpellationssvaret är det en ännu inte avgjord tolkningsfråga, hur det förhåller sig i detta avseende beträffande ålderdomshemmen.

Vad härefter angår kyrkobokföringsfastighet framhålls i promemorian att beträffande de i 14 § 6 mom. FBF ursprungligen omnämnda anstalterna och inrättningarna synes 14 § 6 mom. ha tillämpats som ett undantag från huvudregeln även i detta avseende. Den som intagits på inrättning eller anstalt varom här är fråga skall inte kyrkobokföras och mantalsskrivas där, även om han på grund av långvarigheten av inrättnings- eller anstaltsvistelsen måste anses vara bosatt där. Förordningen genom vilken ålderdomshemmen tillades de i 14 § 6 mom. uppräknade inrättningarna trädde i kraft den 1 juli 1960 och gällde sålunda vid mantalsskrivningen för år 1961. För år 1961 har kammarrätten genom utslag den 15 januari 1964 fastställt, att en pensionär skulle vara mantalsskriven på ålderdomshem, enär han den 11 juni 1960 bort vara kyrkobokförd där och därefter och intill den 2 november 1960 »sådana förhållanden icke förekommit, att någon förändring i hans kyrkobokföring bort ske». Förordningens ikraftträdande har sålunda inte ansetts medföra hinder för pensionärer, som redan förut bort vara kyrkobokförda på ålderdomshem, att fortfarande vara det.

När det gäller rubriken »å församlingen skrivna» uttalas i promemorian att vårdtagare på anstalt som avses i 14 § 6 mom. är, om anstalten ligger i hans kyrkobokföringsort, bosatt »å någon» fastighet i församlingen men att han inte skall bokföras på fastigheten. Enligt 14 § 6 mom. medför intagningen ej förändring i avseende på hans kyrkobokföring. I vissa fall har den intagne ansetts böra skrivas på fastighet där han var bosatt vid intagningen.

Ej heller i fråga om den som icke är bosatt på någon fastighet i församlingen gäller undantagslöst, att han skall bokföras under rubrik »å församlingen skrivna», heter det vidare i promemorian. I 13 § 1 mom. tredje stycket FBF tillerkännes pastor en prövningsrätt i varje särskilt fall be-

träffande den som uppehåller sig utom församlingen. Har pastor låtit denne stå kvar på sin kyrkobokföringsfastighet måste pastor emellertid överföra honom till rubriken, om han mantalsskrives under rubriken »å kommunen skrivna». Dessa bestämmelser i förening med stadgandet i 14 § 6 mom., att intagningen på anstalt ej medför ändring i den intagnes kyrkobokföring, tillämpas ej så att denne alltid får stå kvarskrivnen på sin dittillsvarande kyrkobokföringsfastighet. I promemorian erinras om att 1894—1915 års förordningar omnämnde de för längre tid på anstalt utom hemorten intagna som exempel på personer, för vilka rubriken »å församlingen skrivna» egentligen avsetts, »såvida anledning till deras upptagande å annat ställe i församlingsboken saknas». Som en sådan anledning torde ha gällt stadgandet: »Om å sådan inrättning eller anstalt intagen person är bokförd i församlingsbok såsom medlem av familj och familjen flyttar till annan församling, medan han är intagen å inrättningen eller anstalten, må han dock, om så begäres, upptagas på samma ställe som familjen».

Det sista citatet är, påpekas i promemorian, kyrkobokföringsförordningarnas konkretare motsvarighet till förbehållet i 14 § 6 mom. FBF: »Såvida icke under tiden sådana förhållanden inträffa, att han på grund därav bort, där est han ej varit intagen å inrättningen eller anstalten, annorstädes kyrkobokföras». Detta stadgande erbjuder en möjlighet vid sidan av alternativet att låta den frånvarande stå kvar på den gamla kyrkobokföringsfastigheten eller att skriva honom på församlingen enligt 13 § 1 mom. tredje stycket FBF. Stadgandet tillämpas t. ex. när en pensionär på ålderdomshem skrivs hos anhöriga. Enligt samma bestämmelse skulle pensionären också kunna i kyrkoböckerna flytta från ort till annan med de anhöriga utan egen förändring av vistelseorten, på samma sätt som i praktiken ibland sker med t. ex. långtidspatienter på sjukhus. En sådan tillämpning vore emellertid, framhålls det i promemorian, ej i överensstämmelse med 1960 års lagstiftnings syfte att garantera åldringen oförändrad kyrkobokföringsort.

Sammanfattningsvis uttalas i promemorian att kammarrättens utslag den 15 januari 1964 bidragit till att skapa klarhet om innebörden av 14 § 6 mom. FBF i dess lydelse efter år 1960. Ännu är det dock enligt promemorian ovisst vilken ställning praxis kommer att inta till frågan om valrätt för pensionärerna mellan den ena och den andra kyrkobokföringsorten m. m. Ett positivt ställningstagande kan försvåras av momentets hävdvunna tillämpning i övrigt. Även vad som nyss anförts om fiktiv flyttning kan enligt promemorian åberopas för att bryta ut bestämmelsen från 6 mom.

I promemorian föreslås därför att särbestämmelsen om ålderdomshem bryts ut ur 6 mom. och i stället placeras i det sedan år 1950 vakanta 5 mom. Vidare anses i promemorian att bestämmelsen bör avfattas som en valfrihetsbestämmelse — en valfrihet som med hänsyn till den stationära personkategorin och den begränsade valmöjligheten icke torde behöva möta

betänkligheter mot bakgrunden av folkbokföringsförordningens grundprinciper. Den föreslagna placeringen i 5 mom. försvaras även av den därigenom vunna anslutningen till valfrihetsbestämmelserna i 14 § 1—4 mom.

Bestämmelsen i första stycket av 5 mom. föreslås i promemorian få den lydelsen att den, som beretts plats i ålderdomshem och därigenom blivit bosatt i annan församling, äger utan hinder härav vara kyrkobokförd i den församling där han var bosatt innan han kom i åtnjutande av vård eller tillsyn i ålderdomshem. Samtidigt föreslås i andra stycket att pastor beträffande sådan person äger utan hinder av bestämmelserna i 13 § 1 mom. tredje stycket FBF pröva, om denne skall kyrkobokföras på fastighet eller under rubrik som där sägs eller på annan fastighet i församlingen. Syftet med den lagstiftning som föreslås i promemorian är endast att, med hänsyn till förekommen tvekan i praxis, till dess en ny folkbokföringsförordning trätt i kraft fullfölja och klargöra vad som redan torde vara avsett med 1960 års lagstiftning.

Specialmotivering

I promemorian framhålls att det genom kammarrättsutslag fastställts, att med ordet ålderdomshem i 14 § 6 mom. FBF avses kommun tillhörigt ålderdomshem. Förslaget anknyter med orden »den som beretts plats i ålderdomshem» och »vård eller tillsyn» i 5 mom. samt »intages någon» i 6 mom. till socialhjälpslagens terminologi i 18—22 §§.

Promemorieförslaget medger i 14 § 5 mom. första stycket FBF undantag från huvudregeln i 13 § 1 mom. första stycket, att envar skall kyrkobokföras i den församling där han är bosatt. Undantaget är fakultativt, liksom undantagen enligt 14 § 3 och 4 mom. Enligt 21 § jämförd med bl. a. 14 § 3—5 mom. (se även prop. 1946: 255 s. 128, 165 och 187) kan den därtill berättigade låta sin kyrkobokföring bestämmas av huvudregeln eller av undantagsregeln allteftersom flyttningsanmälan göres eller underlåtes. Formen för valrättens utövande bindes emellertid ej genom den föreslagna formuleringen. Denna är i övrigt sådan att även den, som på grund av äldre bestämmelser eller en sedermera ångrad flyttningsanmälan blivit kyrkobokförd i den församling, där ålderdomshemmet är beläget, men önskar få sin förutvarande kyrkobokföring återställd, skall kunna få denna önskan uppfylld. Liksom i andra rättsliga angelägenheter kan en del gamla behöva få hjälp med tillämpningen av det föreslagna stadgandet. I detta sammanhang erinras i promemorian om att mantalsuppgifter enligt 38 och 43 §§ FBF bör insamlas även på ålderdomshemmen. Fastighetsägarens plikter torde som regel i dessa fall åvila kommunen. I samband därmed bör hjälp beredas även de pensionärer som skall lämna sin mantalsuppgift i annan kommun. Om den förutsedda 1966 års folkbokföringsförordning skulle

komma att sakna motsvarighet till dessa bestämmelser, torde i samband därmed komma under övervägande, i vilken annan ordning folkbokföringsmyndigheterna skall få erforderlig kunskap om pensionärerna.

Skillnaden mot en vanlig flyttning — vid vilken huvudregelns tillämpning är obligatorisk — markeras med ordet »därigenom» i den föreslagna undantagsregelns inledningsord: »Den som beretts plats i ålderdomshem och därigenom blivit bosatt i annan församling». Alternativa kyrkobokföringsorter för den som är bosatt i ålderdomshem för att få vård eller tillsyn är den församling, där hemmet är beläget, och den församling, där pensionären var bosatt (jfr 14 § 3 mom.) innan han kom i åtnjutande av vård eller tillsyn i ålderdomshem, sålunda vanligen den församling där han senast hade enskilt hushåll och var kyrkobokförd. Därmed bortfaller den nuvarande teoretiska möjligheten att kyrkobokföra flyttningar för en pensionär tillsammans med anhöriga, hos vilka pensionären skrivits, fastän denne själv hela tiden bor på ett och samma ålderdomshem. Det förekommer att pensionärer flyttar mellan olika ålderdomshem, men det synes ej föreligga tillräckliga skäl att i sådant fall låta någon välja att vara kvarskrivnen i en församling och kommun, med vilken han inte har annat samband än att han någon tid varit bosatt i ålderdomshem där. Man bör räkna med en viss rörelsefrihet för pensionärerna likaväl som för personer i verksammare åldrar, bosatta i enskilda hushåll, t. ex. för någon tids annan anstaltsvård, för besök hos anhöriga, för sommarvistelse i egen lägenhet osv., utan att detta medför ändring av kyrkobokföringen. Frågan under vilka förhållanden vistelse på annan ort skall föranleda sådan ändring blir emellertid att bedöma på samma sätt, vare sig pensionären är kyrkobokförd där ålderdomshemmet är beläget eller i sin gamla församling. I båda fallen är den aktuella kyrkobokföringsorten bestämd av att pensionären beretts plats i ålderdomshem och därigenom blivit därstädes bosatt.

Enligt 14 § 5 mom. a n d r a stycket FBF — angående skrivning under fastighet eller rubrik — ges inte såsom i första stycket en valfrihet åt den som beretts plats i ålderdomshem, påpekas det vidare i promemorian, utan här får folkbokföringsmyndigheterna en möjlighet till diskretionär prövning, större än enligt 13 § 1 mom. tredje stycket, i ersättning för de alternativa som orden »såvida icke under tiden» etc. i 14 § 6 mom. erbjuder. Från registreringsynpunkter är det lika litet här som i 3 och 4 momentens fall lämpligt att ge bestämmanderätt åt enskilda, som ju bl. a. inte kan tillräckligt överblicka de fortgående förändringarna i fastigheternas bestånd och användning. Utan att vara bunden av någon pensionärens viljeförklaring kan pastor, om han finner skäl och möjlighet därtill, beakta pensionärens önskemål och bästa och allt efter omständigheterna skriva honom på ålderdomshemmet, på hans gamla kyrkobokföringsfastighet, på någon annan fastighet i kyrkobokföringsorten, t. ex. där pensionären brukar bo någon tid av året eller hos anhöriga, eller under rubriken »å församlingen

skrivna», en skrivning som enligt folkbokföringsförordningens betraktelsesätt inte innebär något diskriminerande. I promemorian föreslås inte någon motsvarighet till slutorden i 13 § 1 mom. tredje stycket, enligt vilka den som inte mantalsskrivs på fastighet ej heller får vara kyrkobokförd annorledes än på församlingen. Vid tillämpning av 36 § blir sålunda den av pastor enligt 14 § 5 mom. bestämda kyrkobokföringsfastigheten att anse som »den fästighet, där han den 1 november förrättningsåret rätteligen skall vara kyrkobokförd».

I promemorian påpekas slutligen, att den som bor på ålderdomshem i kyrkobokföringsorten aldrig torde behöva skrivas på församlingen. Av praktiska skäl torde ålderdomshemmet såsom kyrkobokföringsfastighet ofta även vara att föredra framför en möjlig annan fastighet. Om ålderdomshemmet ligger i en annan församling kan däremot en bokföring under rubrik »å församlingen skrivna» bli aktuell.

Remissyttrandena

Samtliga hörda remissinstanser utom en tillstyrker de i promemorian föreslagna bestämmelserna om valfrihet för pensionärer på ålderdomshem beträffande kyrkobokföringen. Avstyrkande yttrande avges endast av *kammarrätten* som uttalar att även om de föreslagna åtgärderna vore i och för sig önskvärda — vilket kammarrätten inte kan finna — lär de inte vara av sådan vikt att de inte kan anstå till den planerade omarbetningen av folkbokföringsförordningen.

I de tillstyrkande remissyttrandena vitsordas allmänt att osäkerhet råder rörande innebörden av gällande rätt. Behov av ny lagstiftning anses därför föreligga. I detta sammanhang hävdar bl. a. *länsstyrelsen i Västerbottens län* att nuvarande bestämmelse i 14 § 6 mom. FBF inte kan anses innebära att pensionärerna på ålderdomshem har någon valrätt mellan den ena eller andra kyrkobokföringsorten.

De i promemorian anförda skälen för införande av valfrihet i fråga om pensionärers kyrkobokföring har understrukits i flera av de tillstyrkande yttrandena. *Kyrkobokföringsinspektören i Karlstads stift* vill sålunda på grund av sina erfarenheter vid inspektioner av kyrkobokföringen vitsorda, att kyrkobokföring på ålderdomshem i annan församling än den, där pensionären förut haft sin bostad och med vilken församling han även efter intagandet på ålderdomshemmet bevarar en viss samhörighet, för många äldre personer varit av så stor känslomässig betydelse, att de genom överflyttning till den församling, där ålderdomshemmet är beläget, åsamkats i och för sig onödiga bekymmer och personliga svårigheter. Detta gäller inte minst i de fall, då fråga uppkommer beträffande pensionärens framtida jordfästning och begravning. Han kan då riskera att komma att betraktas

som »utsocknes» i sin egen församling med viss inskränkning beträffande gravplats m. m. Ytterligare markeras detta, om pensionären i den gamla församlingen innehar bostad eller annan bosättningsanknytning, som på grund av ålder eller motsvarande ej kan utnyttjas. Några bärande skäl mot de nya förslagen anser inspektören inte ha förebragts.

Kyrkobokföringsinspektören i Växjö stifts första inspektionsområde finner likaså att inga sakskäl anförts mot den föreslagna ändringen i det förberedande arbetet eller i anslutning till motioner i riksdagen. Tvärtom framgår tydligt av utredningen och motiveringen till förslaget, att såväl humanitära som praktiska skäl, t. ex. vid begravning, talar för ändringen i författningen. För en sådan ändring talar också den hittillsvarande oklarheten i tolkningen. Samtliga dessa skäl för den föreslagna ändringen anser inspektören vara mycket tungt vägande. Särskilt landsförsamlingarnas problem får sin lösning genom den föreslagna lydelsen av 14 § FBF. Detta problem ökar i samma omfattning som nya och för många församlingar och kommuner gemensamma ålderdomshem ersätter de gamla och mera decentraliserade hemmen. Varje år har pastor att ta ställning till frågan om den fortsatta kyrkoskrivningen av pensionärer som beretts plats på ålderdomshem. Det ideligen upprepade önskemålet är då, att pensionären skall vara kvarskrivnen i sin gamla församling och helst på sin gamla fastighet. Förslaget kan därför enligt inspektören ses som ett led i en humanitär åldringsvård.

Enligt *länsstyrelsen i Kopparbergs län* innebär den föreslagna ändringen att för person, som fått plats på ålderdomshem och därigenom blivit bosatt i annan församling än den i vilken han bodde före intagningen i ålderdomshemmet, den församling där ålderdomshemmet är beläget i första hand skall anses vara rätt kyrkobokföringsort. Om den intagne så önskar kan han dock få kvarstå i den församling i vilken han var bosatt före intagningen. Detta förslag betraktar länsstyrelsen som en kompromiss mellan den regel som gällde före 1960 års ändring och den regel som tillkom genom ändringen. Genom en bestämmelse i enlighet med förslaget skapas sålunda en viss möjlighet till anpassning efter vad som i varje särskilt fall är önskvärt för den enskilde. Detta får anses ur humanitär synpunkt mera tillfredsställande än en »tvångsskrivning» på det ena eller andra sättet. Eftersom bestämmelsens räckvidd begränsar sig till personer i den speciella situation, som uppkommer genom att människor på grund av ålderdom måste beredas vård, anser länsstyrelsen det ur principiell synpunkt inte föreligga anledning till särskilda betänkligheter mot valfrihet. Länsstyrelsen går därvid in på frågan om det — bortsett från att det i detta sammanhang ofta torde gälla personer som i högre grad än andra har behov av råd och hjälp i personliga angelägenheter — i den praktiska tillämpningen av en sådan valfrihetsbestämmelse kan uppstå några olägenheter eller svårigheter. Den aktivitet som stundom hittills utvecklats från kommuners sida för att

»klaga bort» sådana personer som antas kunna bli en belastning för kommunens ekonomi skulle med den föreslagna regeln kunna tänkas ta sig uttryck i någon form av påverkan av personer tillhörande den kategori varom här är fråga. För att valfriheten skall bli en realitet fordras sålunda, framhåller länsstyrelsen, att sådan ej önskvärd påverkan inte förekommer.

Även *länsstyrelsen i Västerbottens län* betonar att det är fråga om en speciell personkategori och anser den föreslagna valfriheten behjärtansvärd.

Förslaget att ge pastor viss handlingsfrihet beträffande val av kyrkobokföringsfastighet har bland de tillstyrkande remissorganen närmare kommenterats endast av *kyrkobokföringsinspektören i Växjö stifts första inspektionsområde*. Denne finner förslaget synnerligen ändamålsenligt, inte minst i församlingar i städer och större tätorter. Fastighetsombildningar kan nödvändiggöra prövning och omprövning på föreslaget sätt. Den planerade omgrupperingen av personakterna i församlingsliggaren för personer i samma fastighet, från familjevis till strikt nummernässig ordning, skulle i stora fastigheter kunna skapa vissa problem beträffande personakter för pensionärer som kanske sedan länge inte varit i egentlig mening bosatta på fastigheten. Dessa problem anser inspektören kunna få sin lösning genom den föreslagna rätten för pastor att pröva lämpligheten av kyrkoskrivning på viss fastighet m. m.

Kammarrätten har som tidigare nämnts avstyrkt det remitterade förslaget. Beträffande de i promemorian omtalade tolkningssvårigheterna nämner kammarrätten, att en av dem torde vara undanröjd genom kammarrättens utslag den 15 januari 1964 varigenom fastslagits, att den som före den 1 juli 1960 intagits på ålderdomshem alltiämt kan vara skriven där. De övriga missförhållanden som promemorian omnämner i detta sammanhang kan enligt kammarrätten utan svårighet bemästras genom anvisningar av centrala folkbokförings- och uppboordsnämnden.

Såvitt kammarrätten kunnat finna har den föreslagna valfriheten inte i promemorian motiverats på annat sätt än att den skulle varit avsedd med 1960 års ändring. Att någon valfrihet inte införts genom ändringen i lagtexten är uppenbart. Men ej heller av förarbetena till denna kan enligt kammarrättens uppfattning slutas att någon sådan avsikt varit för handen. Om sålunda något skäl för valfrihetens införande inte kan sägas vara anfört, får å andra sidan vägande skäl anses tala mot den. Kammarrätten anför härom.

Valfriheten i avseende å kyrkobokföringsort har i folkbokföringsförordningen inskränkts i förhållande till tidigare gällande lagstiftning, enär självbestämmanderätten ansetts kunna leda till missbruk. Den nu föreslagna valfriheten kräver för att kunna utövas ej annan anknytning till föregående ort än tidigare bosättning. Sådan vidsträckt valfrihet tillkommer enligt folkbokföringsförordningen endast ledamot av statsrådet. En av grundprinciperna inom folkbokföringen är, såsom folkbokföringskommittén samman-

fattar, »att det ej skall vara den enskilde tillåtet att genom åtgärd eller underlåtenhet disponera över sin folkbokföring» (SOU 1944:52 s. 232). Utan tvingande skäl bör denna princip ej frångås, och detta gäller i särskilt hög grad när det blir fråga om en så pass vidsträckt valfrihet som i det föreliggande förslaget. Den är så omfattande att t. ex. pensionär, som under många år rätteligen varit mantalsskriven på ålderdomshem, kan bestämma att kommun, som han för länge sedan släppt kontakten med, skall i annan kommuns ställe inträda som mantalsskrivningskommun. Den föreslagna lagstiftningen kan vidare enligt kammarrättens mening förorsaka stora olägenheter. Sålunda kan valfriheten i vissa fall tänkas bli utnyttjad i syfte att nå den lägsta kommunala utdebiteringen. Pensionären kan möjligen även bli utsatt för påtryckningar. Vidare kan pensionär till förfång för folkbokföringsarbetet efter behag växla kyrkobokföringsort och därmed också mantalsskrivningsort. Det må även påpekas att utredningar angående vederbörandes bosättning före intagningen på ålderdomshem kan bli tidsödande, i all synnerhet såvitt gäller pensionärer, vilkas intagning ligger långt tillbaka i tiden.

När det gäller den tekniska utformningen av de nya bestämmelserna har remissinstanserna tillstyrkt att dessa bryts ut ur 14 § 6 mom. FBF och införs såsom ett nytt 5 mom. i förordningen.

I fråga om lydelsen av första stycket av 5 mom. FBF anser kammarrätten det mera adekvat om anknytning sker till den församling, som varit vederbörandes rätta kyrkobokföringsort vid intagningen på ålderdomshemmet, i stället för församlingen där pensionären var bosatt »innan» han intogs på ålderdomshemmet. Vidare bör författningstexten avfattas i överensstämmelse med terminologin i folkbokföringsförordningen i stället för i socialhjälpslagen. Förslagsvis kan författningsrummet enligt kammarrätten utformas sålunda.

»Den som intagits å ålderdomshem och därigenom blivit bosatt i den församling, där ålderdomshemmet är beläget, äger utan hinder härav vara kyrkobokförd i den församling, där han vid intagningen å hemmet rätteligen skolat vara kyrkobokförd.»

Kyrkobokföringsinspektören i Skara stifts andra inspektionsområde fruktar, att mindre rutinerade kyrkobokförare kommer att fatta den nya bestämmelsen — liksom den gamla — som en förordning om att vederbörande skall vara kyrkobokförd i förutvarande hemförsamling, när han intas på ålderdomshem, vilket kan leda till icke önskvärda konsekvenser. En person bosätter sig på ålderdomshem exempelvis i närheten av sina barns bostad och blir där kyrkoskriven. Efter några år flyttar han till hemförsamlingens ålderdomshem och önskar bli kyrkoskriven där. Men pastor läser i förordningen, att han äger vara kyrkobokförd i den församling där han var bosatt, innan han kom till ålderdomshemmet, och tvekar att bifalla hans begäran. För att skapa full klarhet kunde man enligt inspektören till 14 § 5 mom. foga exempelvis följande: »Dock kan han, om han så önskar, vara kyrkobokförd å ålderdomshemmet».

Vad angår lydelsen av andra stycket av 5 mom. anser *länsstyrelsen i Kopparbergs län* förslaget erbjuda de alternativ som bör komma i fråga.

Begreppet pastor borde enligt *kyrkobokföringsinspektören i Växjö stifts första inspektionsområde* möjligen på något sätt fixeras till att avse pastor i den aktuella kyrkobokföringsförsamlingen, antingen denna är den församling där ålderdomshemmet ligger eller den gamla hemförsamlingen. Möjligen kan begreppet pastor, fortsätter inspektören, anses vara otvetydigt angivet genom bestämmelserna i första stycket samma moment.

Kammarrätten framhåller att bestämmelserna i andra stycket avses bli tillämpliga såväl vid skrivning i den församling där ålderdomshemmet är beläget som vid skrivning i annan församling. Grunden för ett val av förstnämnda församling som kyrkobokföringsort är bosättningen på ålderdomshemmet. Har pensionären träffat sådant val, bör han också vara skriven på ålderdomshemmet. Annan fastighet inom församlingen bör enligt kammarrättens mening inte komma i fråga som kyrkobokföringsfastighet med mindre anknytning till fastigheten efter vanliga regler bedömes utgöra bosättning. Än mindre bör i fall som nu avses skrivning ske under rubrik. *Kammarrätten* anser följaktligen att bestämmelser varom nu är fråga inte bör meddelas i fråga om pensionär som valt att skrivas i församling där ålderdomshemmet är beläget.

Vad härefter angår det fall att annan församling än bosättningsförsamlingen valts som kyrkobokföringsort, bör enligt kammarrättens mening möjligheterna att skrivas på fastighet inte bli sämre än enligt gällande bestämmelser. Med stöd av 14 § 6 mom. (jämför orden »medför detta ej förändring» och »såvida icke under tiden») samt 13 § 1 mom. tredje stycket kan för närvarande pensionär bli kvarskriven på den senaste kyrkobokföringsfastigheten eller skriven på annan fastighet vartill han fått viss anknytning. Om i enlighet med förslaget orden »eller ålderdomshem» utmönstras ur 14 § 6 mom., har pastor i detta hänseende endast att hålla sig till 13 § 1 mom. tredje stycket, och härigenom minskar möjligheterna att skriva pensionär på fastighet. Därför bör valfrihetsbestämmelserna beträffande ifrågavarande pensionärsgrupp, såsom även föreslagits, kompletteras med bestämmelser angående redovisning på fastighet inom församlingen. Författningsrummet har emellertid, anför kammarrätten vidare, blivit så allmänt utformat att det ej ger pastor någon direkt vägledning utan medger en mycket fri bedömning. Sålunda har i författningstexten inte getts någon närmare förklaring på vad som avses med begreppen »fastighet» och »annan fastighet». Författningstexten bör därför enligt kammarrättens mening med beaktande av vad sålunda anförts utformas i bättre överensstämmelse med vad som anges i promemorian.

Frågan om övergångsbestämmelse har upptagits av *länsstyrelsen i Västerbottens län*. Länsstyrelsen anser att bestämmelsen bör utformas så att

det klart framgår att valfriheten inte endast gäller för de åldringar som intagits efter den tilltänkta bestämmelsens ikraftträdande utan även för dem som vid ikraftträdandet redan är intagna på ålderdomshemmet.

Departementschefen

Frågan om var en person, som vistas på ålderdomshem utanför den egna kommunen eller församlingen, bör mantalsskrivas och kyrkobokföras har diskuterats vid ett flertal tillfällen. Ursprungligen fanns det i 1946 års folkbokföringsförordning (FBF) inga särbestämmelser beträffande ålderdomshem och detta ledde till kyrkobokföring och mantalsskrivning på ålderdomshemmet även om personen tidigare varit skriven i annan kommun. Detta stod visserligen i överensstämmelse med huvudregeln att man skall kyrkobokföras där man är bosatt men innebar för många vårdtagare att man klippte av banden med den gamla hemförsamlingen på ett sätt som kan ha stor känslomässig betydelse för gamla människor. Främst av humanitära skäl ansåg 1960 års riksdag att den intagne i stället borde skrivas i den ort där han var bosatt före intagningen. Med anledning härav infördes i 14 § 6 mom. FBF det tillägget, att intagning på ålderdomshem inte skall föranleda ändring av kyrkobokföringen.

Av såväl departementspromemorian som remissyttrandena framgår att den nya lagstiftningen lett till tolkningssvårigheter. Som jag framhöll i interpellationssvar vid 1963 års höstriksdag är frågan huruvida pensionär på ålderdomshem har valfrihet beträffande kyrkobokföringsort en tolkningsfråga. Den har alltså inte prövats av högsta instans i sådana frågor, dvs. kammarrätten. Lagstiftningens innehåll på denna punkt är alltså fortfarande oklar. På grund härav har frågan om dessa pensionärers kyrkobokföring utretts inom finansdepartementet.

I departementspromemorian har nu föreslagits, att pensionär på ålderdomshem i annan församling skall få valfrihet i fråga om sin kyrkobokföringsort. Valet har föreslagits stå mellan två församlingar, den där ålderdomshemmet ligger och den där han var bosatt före intagningen på sådant hem. Vidare har i promemorian föreslagits att pastor skall få större frihet att skriva pensionären på viss fastighet eller under rubriken »å församlingen skrivna».

Vid remissbehandlingen har de i promemorian framlagda förslagen vunnit så gott som enhällig anslutning. I flertalet yttranden understryks de humanitära skälen för införandet av valfrihet. Principiella erinringar har framförts endast av kammarrätten, som finner sådan valfrihet strida mot en grundprincip inom folkbokföringen, nämligen att man inte skall få disponera över sin folkbokföring.

Enligt min mening föreligger det ett behov att nu söka åstadkomma en definitiv lösning av frågan om kyrkobokföringen av dem som vistas på ål-

derdomshem. Oavsett om den i promemorian föreslagna valfriheten var avsedd vid tillkomsten av 1960 års lagstiftning eller icke, får den anses innebära ett fullföljande av den humanitära linje som onekligen var vägledande vid 1960 års författningsändring. För egen del anser jag de tidigare angivna humanitära synpunkterna väga betydligt tyngre än den invändning av principiell natur som framförts av kammarrätten. När det gäller den principiella sidan av saken måste man för övrigt beakta att det här rör sig om en klart avgränsad och speciell personkategori som i regel inte kommer att ändra sin faktiska bosättningsort. Genom valfriheten kan man vidare i stort sett undgå de olägenheter i fråga om pensionärernas rösträtt som påtalades i den tidigare omnämnda interpellationen vid 1963 års riksdag.

Några större olägenheter av praktisk natur anser jag inte kunna uppstå genom införande av den aktuella valfriheten. Risken för missbruk i syfte att nå en lägre kommunal utdebitering får anses ringa, eftersom denna pensionärskategori i stor utsträckning är fri från inkomstskatt. Om man slår fast att det är en rättighet att välja, kan man inte gärna tala om missbruk när denna valfrihet utnyttjas på ena eller andra sättet. Det torde för övrigt vara omöjligt att påvisa att det endast är en lägre utdebitering som varit den avgörande faktorn vid utnyttjandet av valfriheten. Inte heller bör man numera behöva räkna med missbruk från kommuns sida genom obehörig påverkan av pensionärer i valet av kyrkobokföringsort. Jag får därför tillstyrka att den i promemorian föreslagna valfriheten införes.

Valfriheten bör i enlighet med promemorieförslaget konstrueras som ett undantag från huvudregeln att bosättningen bestämmer kyrkobokföringen. Den som inte känner någon samhörighet med den tidigare hemortsförsamlingen, kanske på grund av endast en kortare tids vistelse där, bör nämligen vara oförhindrad att låta kyrkobokföra sig på ålderdomshemmet. Den kyrkobokföring som ägt rum i samband med inflyttningen bör enligt min mening inte vara bindande för framtiden utan pensionären bör kunna utöva sin valrätt vid senare tidpunkt om han finner skäl därtill.

Sedan det blivit klart i vilken församling pensionären skall skrivas, aktualiseras frågan på vilken fastighet i församlingen han skall bokföras. För närvarande föreligger prövningsrätt för pastor endast om pensionären skrivits i annan församling än där ålderdomshemmet ligger. Denna prövningsrätt är för övrigt begränsad till ett val mellan kvarskrivning på gamla fastigheten och överföring till rubriken »å församlingen skrivna». I promemorian har nu föreslagits en obegränsad valfrihet för pastor vare sig det är fråga om ålderdomshemsförsamlingen eller den tidigare församlingen. Denna utvidgning av valfriheten har kammarrätten funnit alltför vidsträckt.

Enligt min mening bör pensionären — när ålderdomshemmet ligger i den gamla kyrkobokföringsorten — i enlighet med huvudregeln skrivas på ålderdomshemmet om han uttrycker önskemål härom genom att göra flytt-

ningsanmälan. Önskar han däremot vara skriven på sin gamla fastighet, bör han inte göra sådan anmälan. Pensionären kan emellertid även begära att bli kyrkobokförd på annan fastighet inom församlingen. Pastor bör efterkomma sådana önskemål om pensionären har anknytning till fastigheten genom nära anhörigs bosättning där el. dyl. I likhet med kammarrätten anser jag att skrivning under rubriken »å församlingen skrivna» inte bör förekomma när pensionären är bosatt på ålderdomshem i samma församling.

Ligger ålderdomshemmet i annan församling än pensionärens hemortsförsamling och har pensionären genom att underlåta att lämna flyttningsbetyg givit uttryck åt sin önskan att inte byta församling, bör skrivningen ske på den fastighet pensionären önskar om han har viss anknytning till denna, t. ex. genom att han äger fastigheten eller tidvis vistas hos barn som är bosatta på fastigheten eller att han förvarar sina inventarier där.

Vid flyttning från ett utanför hemortsförsamlingen beläget ålderdomshem till ett annat bör han inte skrivas i den tidigare ålderdomshemsförsamlingen.

När det gäller den tekniska utformningen kan man inte genom anvisningar av centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden införa den nya valfriheten för pensionärer utan härför krävs ändring i själva FBF. Enighet råder om att valfrihetsbestämmelsen bör införas under det vakanta 5 mom. i 14 § FBF. Därvid bör preciseras att den alternativa församlingen endast är den, där pensionären var bosatt innan han erhöi vård eller tillsyn i ålderdomshem. Någon anknytning till socialhjälpslagets terminologi synes inte påkallad, även om det givetvis är fråga om endast kommunala ålderdomshem. Å andra sidan bör terminologin avvika från den i 6 mom. FBF med hänsyn till att inflyttning till ålderdomshem är helt frivillig. Genom uttrycket »beretts plats» utesluts sådana personer som tillhör ålderdomshemmets personal och som är bosatta på ålderdomshemmet.

Även bestämmelsen om på vilken fastighet kyrkobokföringen skall ske bör i enlighet med utredningsförslaget införas i 14 § 5 mom. FBF. Såsom kammarrätten påpekat bör dock klargöras att kyrkobokföringen inte skall få ske på vilken fastighet som helst utan endast på viss fastighet beträffande vilken särskilda skäl föreligger. Sådant särskilt skäl är pensionärens viljeförklaring och faktiska anknytning till en fastighet eller till församlingen som sådan. Det får ankomma på centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden att lämna anvisningar om vad som avses med särskilda skäl. Genom uttrycket »om särskilda skäl föreligga» vinnes vidare en möjlighet till överprövning av pastors beslut. Att det här är fråga om pastor i den aktuella kyrkobokföringsförsamlingen får anses framgå redan av bestämmelsen i 5 mom. första stycket.

De nu föreslagna bestämmelserna i 5 mom. FBF föranleder en redaktionell ändring av 6 mom. förordningen. I samband härmed förordas viss modernisering av sistnämnda författningsrum. Sålunda föreslås bl. a. att uttrycken förbättrings-, uppfostrings-, tvångsarbets- eller straffanstalt, som är föråldrade, utbyts mot ungdomsvårdsskola, fångvårds- eller arbetsanstalt.

De nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 1965. Beträffande de pensionärer som redan dessförinnan inflyttat på ålderdomshem och enligt 1960 års lagstiftning kvarskrivits i sin gamla hemförsamling skulle en allmän överföring till ålderdomshemsförsamlingen medföra alltför stort administrativt arbete. En sådan ändring av kyrkobokföringen bör ske endast om pensionären själv begär det. Därmed undviker man tvångsskrivning och fullföljer principen om valfrihet. Ett uttryckligt stadgande härom bör införas som övergångsbestämmelse.

Under åberopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga inom finansdepartementet upprättat förslag till *förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469)*.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Wettergren

Promemorieförslaget

till

förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946

(nr 469)

Härigenom förordnas att i 14 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 skall införas ett nytt moment, betecknat 5 mom., samt att 14 § 6 mom. samma förordning¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Gällande lydelse)*5 mom.²

6 mom. Intages någon å sjukvårdsinrättning eller ålderdomshem eller å förbättrings-, uppfostrings-, tvångsarbets- eller straffanstalt medför detta ej förändring i avseende å hans kyrkobokföring, såvida icke under tiden sådana förhållanden inträffa, att han på grund därav bort, därest han ej varit intagen å inrättningen eller anstalten, annorstädes kyrkobokföras. I fråga om kyrkobokföring av den som villkorligt eller på prov frigivits eller utskrivits från fångvårdsanstalt skall under prövotiden så anses som vore han fortfarande intagen å anstalten.

(Föreslagen lydelse)

14 §.

5 mom. Den som beretts plats i ålderdomshem och därigenom blivit bosatt i annan församling äger utan hinder härav vara kyrkobokförd i den församling, varest han var bosatt innan han kom i åtnjutande av vård eller tillsyn i ålderdomshem.

Beträffande den som beretts plats i ålderdomshem äger pastor utan hinder av vad i 13 § 1 mom. tredje stycket är stadgat pröva, huruvida han skall bokföras å fastighet eller under rubrik som där sägs eller å annan fastighet i församlingen.

6 mom. Intages någon å sjukvårdsinrättning eller å förbättrings-, uppfostrings-, tvångsarbets- eller straffanstalt medför detta ej förändring i avseende å hans kyrkobokföring, såvida icke under tiden sådana förhållanden inträffa, att han på grund därav bort, därest han ej varit intagen å inrättningen eller anstalten, annorstädes kyrkobokföras. I fråga om kyrkobokföring av den som villkorligt eller på prov frigivits eller utskrivits från fångvårdsanstalt skall under prövotiden så anses som vore han fortfarande intagen å anstalten.

Denna förordning träder i kraft etc.

¹ Senaste lydelse av 6 mom., se 1960: 36.

² Upphävt 1950: 41.